

Trygge rammer for børn og unge

vejledning til ledere i Det Danske Spejderkorps om trivsel og overgreb.

Introduktion

Tryghed er en forudsætning for den udvikling, der er formålet med spejder. Denne vejledning er derfor målrettet alle spejderledere, der er med til at skabe tryghed i Det Danske Spejderkorps.

Vejledningen giver konkrete anvisninger til, hvordan ledere bør håndtere henvendelser og egne observationer. Dels ved at give råd om, hvordan trygge fællesskaber kan understøttes, dels ved at give råd til at opdage eventuel mistrivsel eller overgreb, og hvordan man håndterer viden herom som leder.

Hvad skal en tryghedsvejledning?

Børn og unge har som alle andre ret til et liv i tryghed fri for overgreb. Langt de fleste oplever dagligt denne tryghed i Danmark, men desværre gælder det ikke alle. Ifølge SFI-rapporten *"Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark 2016"* har hvert 6. barn oplevet vold i hjemmet, hvert 12. barn er udsat for psykisk vold fra forældre, 5 pct. af børn og unge mellem 7-18 år har været udsat for grov vold, og 1 pct. har været udsat for seksuelle overgreb.

Som spejderledere er vi i tæt kontakt med børn og unge, og kan blive bekendte med fortrolige og følsomme oplysninger om et barn eller en ung. Ingen forventer, at en frivillig leder optræder som ekspert i enhver situation, men alle ledere skal tilstræbe at håndtere situationen bedst muligt, og gøre sig klart hvilke forpligtelser han/hun har.

Tryghedsvejledningen skal klæde ledere i Det Danske Spejderkorps på til at håndtere fysiske og psykiske overgreb og omsorgssvigt. Fx mobning, misbrug, mistrivsel og uhensigtsmæssig adfærd.

Hvis et barn eller en ung kommer og fortæller, at de udsættes for fysisk eller psykisk vold, omsorgssvigt eller andre overgreb, er det afgørende, at de voksne ved, hvordan det skal håndteres.

I Det Danske Spejderkorps gør ledere en stor indsats for at skabe trygge rammer og tillidsfulde fællesskaber. Det gør vi, for at medlemmerne kan udfordre og udvikle sig, så de udvikler sig til at tage lederskabet på sig i såvel deres eget liv som blandt andre. Og som en del heraf at være bevidst om rettigheder, evne at sætte grænser og forebygge overgreb.

Overgreb er en handling, der er rettet mod et menneske, som gennem denne handling – ved at skade, smerte, skræmme eller krænke – får mennesket til at gøre noget mod sin vilje

eller holde op med at gøre noget det vil (Per Isdal ATV, Oslo 2002). Handlingerne og truslerne kan både være fysiske, seksuelle, psykiske, materielle eller økonomiske.

Det betyder, at overgreb dækker over meget – strækkende fra mobning og trusler til fysiske og seksuelle overgreb.

Hvad handler tryghed om for børn og unge?

Et barn eller en ung, der fortæller om problemer, er ofte i en i sårbar situation. Han/hun har måske skullet samle mod til sig længe, så det er vigtigt, at du giver dig tid til at lytte og støtte. Det er ikke din opgave at løse problemet, men det er dit ansvar at hjælpe barnet/den unge videre til de rette professionelle, der kan give den hjælp, der er brug for.

Generelt skal du bruge din sunde fornuft og gøre som følger:

- Lyt til barnet/den unge og få hende/ham til at sætte ord på
- Vær rolig og åben
- Døm ingen parter i situationen

Jeres samtale handler ikke om at placere skyld, men om at tage imod barnets fortælling. Du kan risikere, at barnet trækker sig og mister tilliden til dig, hvis du dømmer den, der har begået eller begår overgreb mod det. Det kan være én, barnet er tæt knyttet til i sin familie, og er bekymret for, hvad der vil ske med, når andre får at vide, hvad der sker.

Ved akut behov for hjælp

- Vis, at du tager det, barnet fortæller, seriøst, så det mærker, at du er klar til at støtte.
- Fortæl, at det er godt, at barnet deler sine problemer med dig. Eksempelvis *"tak fordi du fortæller det til mig"*
- Stop ikke barnet og bed det ikke om at gentage sin betroelse for en anden leder eller om at skrive den ned.
- Anerkend barnets følelser. Uanset hvad det føler, er det helt normalt. Undgå at fortælle, hvad du måske synes, barnet burde føle. Eksempelvis *"jeg kan høre, du synes det er svært, og du bliver ked af det"*. Det kan være en god idé, at du selv skriver noter efter samtalen.
- Giv barnet tid og tryghed til at fortælle, hvad der er sket i sit eget tempo. Vær forberedt på, at det hele ikke kommer på én gang. Måske skal barnet opleve, at det ikke var farligt at fortælle lidt af historien, inden resten kommer. Pres ikke for hårdt, selv om man kan fornemme, at der er noget, barnet ikke fortæller. Sig, at det altid er velkomment til at komme igen og tale videre.

- Husk, at vi ikke har tavshedspligt, hvis underretningspligten kræver, at vi agerer på den viden vi får i samtalen med barnet. Vi er som frivillige, som alle andre borgere i Danmark, selvfølgelig underlagt straffelovens generelle bestemmelser om uretmæssig videregivelse af personlige oplysninger. Læs mere om underretningspligt senere i vejledningen.

Tag børnenes signaler alvorligt

Det er naturligt, at børn interesserer sig for fx seksuelle emner, men hvis deres interesse afviger meget fra de jævnaldrendes, skal man som leder være opmærksom. I værste fald kan det ende i overgreb mod andre børn. Og det kan også være tegn på, at de selv har været udsat for overgreb.

Et overgreb kan godt være et overgreb, selv om den, det går ud over, ikke opfatter det sådan (eller ikke forstår det). Hvis man vænner sig til at acceptere små overgreb (drillerier), kan det ende med, at man vænner sig langsomt til at acceptere mere og mere.

Er du i tvivl, så spørg! Det er ret banalt, men hvis man f.eks. på et kursus ikke kender deltagerne godt nok til at vide, om alle synes, at en voldsom leg er sjov, så spørg fordomsfrit hvad legen går ud på, og om alle synes det er sjovt (så kan man nok fornemme, om et "ja" er ærligt ment).

Lyt til, hvad barnet fortæller

Børn, som mistrives eller har været udsat for overgreb, vil vente til, at alt er fuldstændig trygt, før de vil betro sig til dig og fortælle dig om deres oplevelse.

Læg ikke ord i munden på barnet, så det overtager dine formodninger eller holdninger. Stil åbne fremfor lukkede spørgsmål.

Giv heller ikke løfter, du ikke kan holde. Forklar, at du ikke kan holde det hemmeligt, hvis barnet udsættes for omsorgssvigt eller overgreb og en underretning til de sociale myndigheder er nødvendig på grund af din underretningspligt. Lov derfor aldrig et barn eller en ung, at du ikke vil fortælle andre om meget alvorlige ting, som de fortæller dig. Fortæl, hvad du har tænkt dig at gøre og hold fast i, at det på sigt er den bedste løsning for barnet.

Grib ind! Sørg for at handle umiddelbart efter betroelsen. Vær aldrig bange for at spørge og handle, hvis du har en fornemmelse af, at der er et eller andet der er galt.

Overvej og vurder

- Hvad mener du, er barnets tarv?
- Er der tegn på mistrivsel?
- Er det muligt at gå i dialog med forældrene?

Vær opmærksom på, at hvis barnet fortæller om vold eller seksuelle overgreb i

hjemmet, skal du ikke kontakte forældrene. Kontakt da korpskontoret for at få rådgivning om det videre forløb.

- Har barnet eller andre brug for faglig hjælp?
- Er der brug for at underrette myndighederne?

Støt og henvis:

Overlad det aldrig til barnet selv at opsøge yderligere støtte. Det er dit ansvar som voksen at handle på den indsigt, du har.

- Kontakt barnets forældre, hvis der er tale om overgreb eller mobning i skolen eller i andre sammenhænge. Det gælder også, hvis det handler om hændelser i forbindelse med spejderaktivitet.
- Fortæl om de støttemuligheder, der er, og hjælp med at tage kontakt. Se mere under afsnittet "Hvor er der mere hjælp at hente" nederst i denne vejledning. På www.børneportalen.dk kan du også finde hjælp og vejledning. Der er både råd, vejledning, telefonkontakt til alle relevante myndigheder og fagpersoner. I kan vælge at være anonyme.
- Søg selv støtte hos din leder eller kontakt korpskontorets konsulenter.

Sådan underretter du myndighederne:

- Underret de lokale sociale myndigheder, hvis der er tale om omsorgssvigt eller overgreb. Se mere om hvordan på www.deldinbekymring.nu
Tag altid kontakt til korpskontoret før du underretter de sociale myndigheder, da mange sager ofte er mere nuancerede end de lader til i første omgang. Korpskontoret større erfaring med sager af denne karakter, kan derfor være en hjælp til at afklare hvad der er det bedste skridt videre i processen.
- Kontakt politiet, hvis barnet er i umiddelbar fare, og du ikke tør sende det hjem. Politiet kan altid komme i kontakt med de sociale myndigheder.
- Når man som spejderleder foretager en underretning, får man en kvittering for modtagelsen af underretningen, men man har intet krav på tilbagemelding om, hvordan sagen falder ud. Det kan være frustrerende, at man ikke hører noget, men husk, at det ikke nødvendigvis betyder, at der ikke sker noget på baggrund af underretningen.

- Som leder i Det Danske Spejderkorps har du også mulighed for at beskrive din indsigt i omsorgssvigt eller overgreb til korpsets konsulenter eller generalsekretæren i Det Danske Spejderkorps, som kan være med til at vurdere om der skal laves en underretning og eventuelt lave underretningen med korpset som afsender. Denne mulighed kan være relevant i en situation, hvor du som leder har et barn eller ung på kursus, lejr eller anden aktivitet i en kort periode, og du derudover ikke har kontakt til barnet.

Underretningspligt– hvad vil det sige?

I Danmark har alle voksne underretningspligt. Det betyder, at vi har pligt til at orientere de sociale myndigheder, hvis vi får kendskab til, at et barn eller ung under 18 år udsættes for omsorgssvigt derhjemme.

Der er umiddelbart ingen krav til, hvordan man underretter, det kan være skriftligt som mundtligt. Man kan også være anonym, hvis man ønsker det, men i praksis er det dog en stor fordel for den socialforvaltning, som skal undersøge sagen, hvis man kender anmelderens identitet, fordi det giver mulighed for at få uddybet de forhold, der er beskrevet. Når kommunen modtager en underretning, har de pligt til at undersøge sagen. Som oftest vil man inddrage barnets forældre og i øvrigt bede andre, for eksempel barnets skole, om at komme med en udtalelse.

Du kan læse mere om underretning og underretningspligt på www.deldinbekymring.nu

Overgreb i forbindelse med spejderaktivitet

Hvis du får viden eller indsigt i, at der foregår eller er foregået overgreb i forbindelse med spejderaktivitet, skal du kontakte korpsskontorets konsulenter.

Er hændelsen akut og udenfor hverdage i dagtimerne kan du komme i kontakt med korpsets generalsekretær og konsulenter på vagttelefon: 32 64 00 99.

Her vil du få hjælp til at håndtere en akut sag.

Overgreb begået af korpsets medlemmer anmeldes til politiet. Imens sagen efterforskes fritages den pågældende person fra sit engagement i Det Danske Spejderkorps. Hvis der falder dom i sagen, udmeldes personen. Alle ledere over 15 år i Det Danske Spejderkorps skal have en ren børneattest. Børneattesten indhentes på ny hvert andet år.

Alle påstande, rygter eller anmeldelser om overgreb skal tages alvorligt. Det er myndighederne, der efterforsker, dømmer eller frikender, ikke den lokale gruppes ledere eller Det Danske Spejderkorps.

Er der tegn eller signaler som kan give anledning til bekymring?

Vær gerne opmærksom på, om et barn eller en ung pludselig eller gradvist ændrer adfærd. Følgende karakteristika kan også give anledning til ekstra opmærksomhed, men der er ikke tale om en udtømmende liste, og der er ikke *nødvendigvis* en sammenhæng.

- Ændret eller uforståelig adfærd
- Barnet er usoigneret eller oplejet
- Umotiveret gråd eller andre angstreaktioner
- Vanskelighed i kontakt til andre: Indesluttethed, tristhed, ligegyldighed
- Ændrede søvnmønstre, søvnløshed, mareridt, træthed
- Dårlig koncentration, hukommelsesvanskeligheder og nedsat opmærksomhed
- Tendens til sammenfaren, opfarenhed, uligevægtighed
- Hjælpeløshed, manglende selvværd
- Uforklarlige symptomer, f.eks. mavepine, hovedpine
- Irritabilitet og vrede
- Undgåelsesadfærd – fx uregelmæssig deltagelse i eller stort fravær til møderne, når det ikke handler om, at medlemmet "bare" har mistet interessen, og er på vej videre.

Hvad kan I gøre i ledergruppen?

Det er ubehageligt, når medlemmer i gruppen eller grenen mistrives og i værste fald bliver udsat for omsorgssvigt eller overgreb. Derfor er det vigtigt, at vi som ledere taler om den gode relation mellem barn og voksen, børnene imellem, barn til ung og unge imellem.

I forbygger mistrivsel og overgreb i spejdergruppen ved at tale om den gode samvær og de gode relationer. Husk at tale med ledere og unge spejdere om lovgivning på området: Det er strafbart at have seksuel omgang med et barn under 15 år. Og det er strafbart at have seksuel omgang med børn og unge under 18 år, hvis man har status som opdrager eller underviser, eller har en overlegenhed i kraft af alder og status. Som leder i Det Danske Spejderkorps skal man overholde lovgivningen og være sig bevidst om at man, som rollemodel, har et stort ansvar. Se i øvrigt mere herom i Samværspolitikken, der kan findes på www.dds.dk.

Det Danske Spejderkorps anbefaler, at alle grupper sætter det gode samvær mellem børn, unge og voksne på dagsordenen på et årligt ledermøde. Her kan I tage afsæt i problemstillinger og dilemmaer, man kan forestille sig kunne opstå, og tage jeres egen trivsel i gruppen op som et tema for drøftelse. "Dialogkortene" kan med fordel benyttes i denne sammenhæng og kan bestilles via www.dds.dk.

Har I brug for hjælp til at arbejde med tryghed i ledergruppen eller sammen med spejderne, kan I kontakte korpsets konsulenter.

Vil I sætte fokus på tryghed og rettigheder blandt spejderne, kan I tage udgangspunkt i spejdermærkerne "Børns rettigheder" eller forløbet omkring "Bro".

Hvor er der mere hjælp at hente?

Hvis I har en sag i gruppen, hvor I har brug for hjælp, kan I tage kontakt til Korpskontoret på 32 64 00 50 eller 32 64 00 99, hvis det er uden for kontorets åbningstid.

Fagtelefonen er for alle, der arbejder med børn og unge, og som ønsker råd og vejledning i forbindelse med børnefaglige problemstillinger.

Telefonnr.: 3555 5558. Se åbningstider på www.bornsvilkar.dk

Børnetelefonen er børn og unges mulighed for rådgivning, trøst eller bare en voksen, der har tid til at lytte.

Telefonnr.: 116 111. Se åbningstider på www.bornetelefonen.dk.

Man er anonym, når man ringer til børnetelefonen og opkald eller sms til børnetelefonen vises ikke på telefonregningen.

Forældretelefonen er en rådgivningslinke til alle forældre og pårørende, der har spørgsmål, som omhandler børn.

Telefonnr.: 3555 5557. Se åbningstider på www.bornsvilkar.dk

På www.børneportalen.dk kan du klikke dig ind på dit emne og finde den rette hjælp videre.

Børns Vilkår har også links og gode råd på deres hjemmeside www.bornsvilkar.dk